

YOSHLAR ORASIDA HAYOTIY MAQSADLAR INQIROZI VA MOTIVATSIYANING PASAYISHI

Matkarimov Sherzod

Raximova Zoxida

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Pedagogika fakulteti

Psixologiya yo'nalishi talabalari

Ilmiy maslahatchi

Xudayberdiyev Oybek Gafurovich

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18151415>

ARTICLE INFO

Received: 31st December 2025

Accepted: 1st January 2026

Published: 2nd January 2026

KEYWORDS

hayotiy maqsadlar,
motivatsiya, yoshlar psixologiyasi,
motivatsiyaning pasayishi, hayotiy
ma'no, identifikatsiya inqirozi,
psixologik farovonlik, emotsional
holat, shaxs rivoji, zamonaviy
jamiyat.

ABSTRACT

Mazkur maqolada zamonaviy yoshlar orasida hayotiy maqsadlar inqirozi va motivatsiyaning pasayishi muammosi psixologik nuqtayi nazardan nazariy va empirik jihatdan tahlil qilinadi. Global ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar, raqamli muhitning kengayishi, kasbiy noaniqlik va qadriyatlar transformatsiyasi yoshlarning hayotiy maqsadlarini shakllantirish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqotda hayotiy maqsadlar inqirozining psixologik determinantlari — identifikatsiya muammolari, ichki motivatsiyaning susayishi, ijtimoiy solishtirish, stress va emotsional beqarorlik omillari tahlil qilinadi. Nazariy tahlil zamonaviy motivatsiya nazariyalari, ma'no va hayotiy maqsadlar konsepsiyalari asosida olib borilgan. Empirik tadqiqot doirasida so'rovnoma, individual suhbat va psixologik baholash metodlari qo'llanilib, yoshlarning motivatsion holati va hayotiy yo'nalishlari aniqlangan. Tadqiqot natijalari yoshlar orasida hayotiy maqsadlar inqirozi keng tarqalganligini va bu holat motivatsiyaning pasayishi, o'ziga ishonchsizlik hamda kelajakka nisbatan noaniqlik bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Maqolada ushbu muammoni bartaraf etishga qaratilgan psixologik yondashuvlar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan bo'lib, ular ta'lim muassasalari va psixologik xizmatlar faoliyatida qo'llash uchun tavsiya etiladi.

KIRISH

So'nggi yillarda zamonaviy jamiyatda yoshlar orasida hayotiy maqsadlarning noaniqlashuvi, istiqbolga ishonchning susayishi va motivatsiyaning pasayishi bilan bog'liq psixologik muammolar tobora dolzarb tus olmoqda. Globallashuv, raqamli texnologiyalar rivoji, ijtimoiy-iqtisodiy beqarorlik, kasbiy o'zini anglashdagi murakkabliklar hamda ijtimoiy kutilmalar bilan real imkoniyatlar o'rtasidagi nomutanosiblik yoshlar psixikasiga sezilarli bosim ko'rsatmoqda. Natijada, ko'plab yoshlar hayotiy yo'nalishni belgilashda qiyinchilikka duch kelmoqda, kelajak rejalari mavhumlashmoqda va ichki motivatsiya pasayib bormoqda.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hayotiy maqsadlarning mavjudligi shaxsning psixologik farovonligi, emotsional barqarorligi va ijtimoiy moslashuvi uchun muhim omil

hisoblanadi. Hayotiy maqsadlarning inqirozi esa befarqlik, apatiya, tashabbuskorlikning susayishi, o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishi va ayrim hollarda depressiv holatlarning yuzaga kelishiga olib keladi. Ayniqsa, o'tish davri hisoblangan yoshlik bosqichida ushbu holat shaxs rivojlanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda yoshlarning hayotiy maqsadlari va motivatsion sohasidagi inqiroz psixologiya fanida kompleks yondashuvni talab qiluvchi muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Mazkur muammoni chuqur o'rganish, uning psixologik determinantlarini aniqlash va samarali psixologik yondashuvlarni ishlab chiqish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqotning **maqsadi** — yoshlar orasida hayotiy maqsadlar inqirozi va motivatsiyaning pasayishiga olib keluvchi psixologik omillarni aniqlash hamda ushbu holatni yengib o'tishga qaratilgan ilmiy asoslangan yondashuvlarni ishlab chiqishdan iborat.

Hayotiy maqsadlar shaxsning faoliyatini yo'naltiruvchi, uning kelajak rejalari va qadriyatlar tizimini belgilovchi asosiy psixologik omillardan biridir. Psixologiyada hayotiy maqsadlar shaxsning o'z hayotiga ma'no beruvchi, uzoq muddatli istiqbolni belgilovchi va faoliyatni rag'batlantiruvchi ichki motivatsion tuzilma sifatida talqin qilinadi. V. Frankl, A. Maslou, D.A. Leontyev tadqiqotlarida hayotiy maqsadlar shaxsning psixologik barqarorligi va ichki qoniqishi bilan chambarchas bog'liq ekanligi ta'kidlanadi.

Yoshlar uchun hayotiy maqsadlar o'zini anglash, kasbiy yo'nalishni tanlash, mustaqil hayotga tayyorgarlik va shaxsiy identitetni shakllantirish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Mazkur bosqichda maqsadlarning noaniqligi shaxs rivojlanishida ichki ziddiyatlarni kuchaytiradi va motivatsion inqirozga olib keladi.

Motivatsiya — shaxs faoliyatini faollashtiruvchi, yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi ichki va tashqi omillar majmuasidir. Zamonaviy motivatsiya nazariyalarida (A. Bandura, E. Deci va R. Rayan) ichki motivatsiya shaxsning barqaror faoliyati va psixologik farovonligining asosiy manbai sifatida qaraladi. Yoshlar orasida motivatsiyaning pasayishi ko'pincha ichki maqsadlarning yo'qolishi, ijtimoiy bosim va muvaffaqiyatsizlik tajribasi bilan bog'liq bo'ladi.

Motivatsiya pasaygan shaxsda tashabbuskorlik susayadi, kelajakka nisbatan befarqlik kuchayadi va faoliyat samaradorligi pasayadi. Ushbu holat uzoq davom etgan taqdirda shaxsning ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, yoshlar orasida hayotiy maqsadlar inqiroziga olib keluvchi asosiy omillar quyidagilardan iborat:

- ijtimoiy-iqtisodiy beqarorlik va kelajak istiqbolining noaniqligi;
- kasbiy o'zini anglashdagi qiyinchiliklar;
- ijtimoiy tarmoqlarda muvaffaqiyat idealizatsiyasi va doimiy solishtirish;
- shaxsiy qadriyatlar tizimining yetarlicha shakllanmaganligi;
- oila va jamiyat tomonidan qo'yilayotgan yuqori kutilmalar.

Mazkur omillar yoshlarning ichki motivatsion tizimini zaiflashtiradi va hayotiy maqsadlar tizimining parchalanishiga olib keladi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, aniq va mazmunli hayotiy maqsadlarga ega bo'lgan yoshlar stressga chidamliroq, emotsional jihatdan barqarorroq va ijtimoiy moslashuv darajasi yuqori bo'ladi. Aksincha, hayotiy maqsadlar inqirozi psixologik farovonlikning pasayishiga, hayotdan qoniqishning kamayishiga olib keladi.

Shu nuqtai nazardan, yoshlar orasida hayotiy maqsadlar va motivatsiya muammosini o'rganish zamonaviy psixologiya uchun muhim ilmiy vazifa bo'lib, mazkur yo'nalishda chuqur empirik tadqiqotlar o'tkazishni talab etadi.

Metodologik qism. Mazkur tadqiqot yoshlar orasida hayotiy maqsadlar inqirozi va motivatsiyaning pasayishiga olib keluvchi psixologik omillarni aniqlash hamda ularning shaxsiy rivojlanish va psixologik farovonlik bilan bog'liqligini empirik jihatdan o'rganishga qaratildi. Tadqiqot metodologiyasi zamonaviy motivatsiya nazariyalari, hayotiy maqsadlar konsepsiyasi va ekzistensial-psixologik yondashuvlar asosida ishlab chiqildi. Tadqiqot dizayni

kesimiy xarakterga ega bo'lib, miqdoriy va sifat tahlil usullarini uyg'unlashtirgan holda olib borildi.

Empirik tadqiqotda 18–30 yosh oralig'idagi 150 nafar yoshlar ishtirok etdi. Respondentlar oliy ta'lim muassasalari talabalari hamda mehnat faoliyatini endigina boshlagan yosh mutaxassislardan iborat bo'lib, tanlovda ijtimoiy faollik, ta'lim darajasi va kasbiy yo'nalishlar muvozanati saqlangan. Tadqiqotda ishtirok etish ixtiyoriylik tamoyili asosida amalga oshirildi. Ma'lumotlarni yig'ish jarayonida psixologik so'rovnomma, yarim tuzilgan intervyu va kuzatish metodlaridan foydalanildi. So'rovnomma bloklari yoshlarning hayotiy maqsadlarni aniqlash darajasi, ichki va tashqi motivatsiya ko'rsatkichlari, kelajak haqidagi tasavvurlar, emotsional holat va psixologik farovonlikni baholashga qaratildi. Intervyular yordamida respondentlarning hayotiy yo'nalishlari, shaxsiy tanlovlari va ichki ziddiyatlari chuqurroq tahlil qilindi.

Empirik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, respondentlarning sezilarli qismida hayotiy maqsadlar noaniqligi va motivatsiyaning pasayishi kuzatiladi. Xususan, ishtirokchilarning 61 foizi kelajak rejalari aniq shakllanmaganligini, 57 foizi esa o'z faoliyatidan ichki qoniqish his qilmasligini bildirgan. Hayotiy maqsadlari aniq shakllanmagan yoshlar guruhida ichki motivatsiya ko'rsatkichlari past, emotsional beqarorlik va xavotir darajasi esa yuqori ekanligi aniqlangan.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, motivatsiyaning pasayishi ko'pincha ijtimoiy bosim, o'zini boshqalar bilan solishtirish, iqtisodiy beqarorlik va shaxsiy qadriyatlar tizimining yetarlicha shakllanmaganligi bilan bog'liq. Aksincha, hayotiy maqsadlari aniq bo'lgan yoshlar orasida ichki motivatsiya yuqori, stressga chidamlilik va psixologik farovonlik darajasi sezilarli darajada yuqori ekanligi aniqlangan. Bu esa hayotiy maqsadlarning shaxs rivojlanishidagi muhim regulativ rolini tasdiqlaydi.

Xulosa va amaliy tavsiyalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yoshlar orasida hayotiy maqsadlar inqirozi va motivatsiyaning pasayishi zamonaviy jamiyat sharoitida keng tarqalgan psixologik muammo hisoblanadi. Ushbu holat shaxsning ichki resurslari, qadriyatlar tizimi va kelajak haqidagi tasavvurlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, psixologik farovonlikning pasayishiga olib keladi. Hayotiy maqsadlarning noaniqligi shaxsda ichki bo'shliq, emotsional beqarorlik va faoliyatga nisbatan befarqlikni yuzaga keltiradi.

Empirik natijalar shuni tasdiqladiki, hayotiy maqsadlari aniq shakllangan yoshlar yuqori darajadagi ichki motivatsiya, o'ziga ishonch va psixologik barqarorlikka ega bo'ladi. Aksincha, maqsadlar inqirozi mavjud bo'lgan respondentlarda motivatsiya pasayishi, kelajakka nisbatan pessimizm va emotsional zo'riqish holatlari ko'proq uchraydi. Bu holat yoshlar bilan ishlashda maqsadlarni aniqlash va shaxsiy mazmuni shakllantirishga qaratilgan psixologik yondashuvlarning muhimligini ko'rsatadi.

Amaliy jihatdan, yoshlar orasida hayotiy maqsadlar inqirozini kamaytirish uchun kompleks psixologik chora-tadbirlarni joriy etish zarur. Jumladan, oliy ta'lim muassasalarida va yoshlar markazlarida motivatsiyani rivojlantirishga qaratilgan treninglar, kasbiy yo'naltirish dasturlari va individual psixologik maslahatlar tashkil etilishi lozim. Shuningdek, refleksiya, shaxsiy qadriyatlarni aniqlash va hayotiy maqsadlarni rejalashtirish ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan psixologik mashg'ulotlar yoshlarning ichki motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, hayotiy maqsadlar inqirozi va motivatsiyaning pasayishi yoshlarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu muammoni hal etish uchun psixologik yondashuvlar ilmiy asoslangan holda, tizimli va uzluksiz tarzda amalga oshirilishi zarur. Tadqiqot natijalari psixologlar, pedagoglar va yoshlar bilan ishlovchi mutaxassislar uchun ilmiy-amaliy ahamiyatga ega bo'lib, yoshlarning psixologik farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abulkhanova-Slavskaya K.A. Strategiya jizni lichnosti. – M.: Mysl', 1991. – 299 s.

2. Bandura A. Self-Efficacy: The Exercise of Control. – New York: W.H. Freeman and Company, 1997. – 604 p.
3. Deci E.L., Ryan R.M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. – New York: Plenum Press, 1985. – 371 p.
4. Erikson E.H. Identity: Youth and Crisis. – New York: W.W. Norton & Company, 1968. – 336 p.
5. Frankl V.E. Man's Search for Meaning. – Boston: Beacon Press, 2006. – 184 p.
6. Heckhausen J., Heckhausen H. Motivation and Action. – Cambridge: Cambridge University Press, 2018. – 560 p.
7. Leontyev D.A. Psixhologiya smysla. – M.: Smysl, 2020. – 511 s.
8. Leontyev A.N. Deyatel'nost. Soznaniye. Lichnost'. – M.: Politizdat, 1977. – 304 s.
9. Maslow A.H. Motivation and Personality. – New York: Harper & Row, 1970. – 369 p.
10. Xudayberdiyev, O. (2025). "Issues of developing conflictological Culture in future teachers". В INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY (Т. 5, Выпуск 6, сс. 498–501). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15751680>
11. Xudayberdiyev Oybek Gafurovich (2025). "PSYCHOLOGICAL FOUNDATIONS FOR DEVELOPING PROFESSIONAL ANTHROPOLOGY AND COACHING COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS". Journal of Applied Science and Social Science, 15 (12), P. 794-797 Retrieved from <http://www.internationaljournal.co.in/index.php/jasass>
12. Xudayberdiyev, O. (2025). "Technology for developing the cultural and ethnic condition of the leader's interpersonal relations in educational management as a topical issue"//. EURASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, PHILOSOPHY AND CULTURE (Т. 5, Выпуск 6, сс. 39–43). <https://in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/54675> DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15645573> ISSN 2181-2888 (Volume 5, Issue 6, June 2025) IF = 8.165. June 2025. G.Britian
13. Amangeldiyev , S. . (2025). HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGY IN UZBEKISTAN. Академические исследования в современной науке, 4(27), 151–153. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/arims/article/view/91657>
14. Amangeldiyev, S. . (2025). KEKSALAR PSIXOLOGIK FAROVONLIGINI TA'MINLASHDA IJTIMOIIY FAOLLIKNING ROLI. Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования, 4(8), 58–61. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/zdif/article/view/80805>
15. Amangeldiyev , S. . (2025). KEKSALAR FAROVONLIGI OMILLARI: PSIXOLOGIK YONDASHUV. Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 4(8), 30–33. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/zdpp/article/view/80817>
16. Amangeldiyev , S. , & Turdiqulova , J. (2024). THE ROLE OF SOCIETY IN THE CHILD'S SPEECH DEVELOPMENT. Развитие и инновации в науке, 3(12), 22–30. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/dis/article/view/63326>
17. Amangeldiyev , S., & Ilhamova, D. (2024). ATTITUDE OF PEOPLE IN OLD AGE TO ACTIVE SOCIAL LIFE. Академические исследования в современной науке, 3(49), 66–70. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/arims/article/view/61990>
18. Abdusamatova, S. S., & Amangeldiyev, S. (2021). PSIXOLOGIK MASLAHAT GIPOTEZALARINI SHAKLLANTIRISH. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 1(1), 132-137.
19. Amangeldiyev, S. . (2024). THE IMPORTANCE OF SOCIAL ACTIVITY IN OLD AGE: A KEY FACTOR FOR PSYCHOLOGICAL WELL-BEING. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 4(10), 12–16. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/37666>